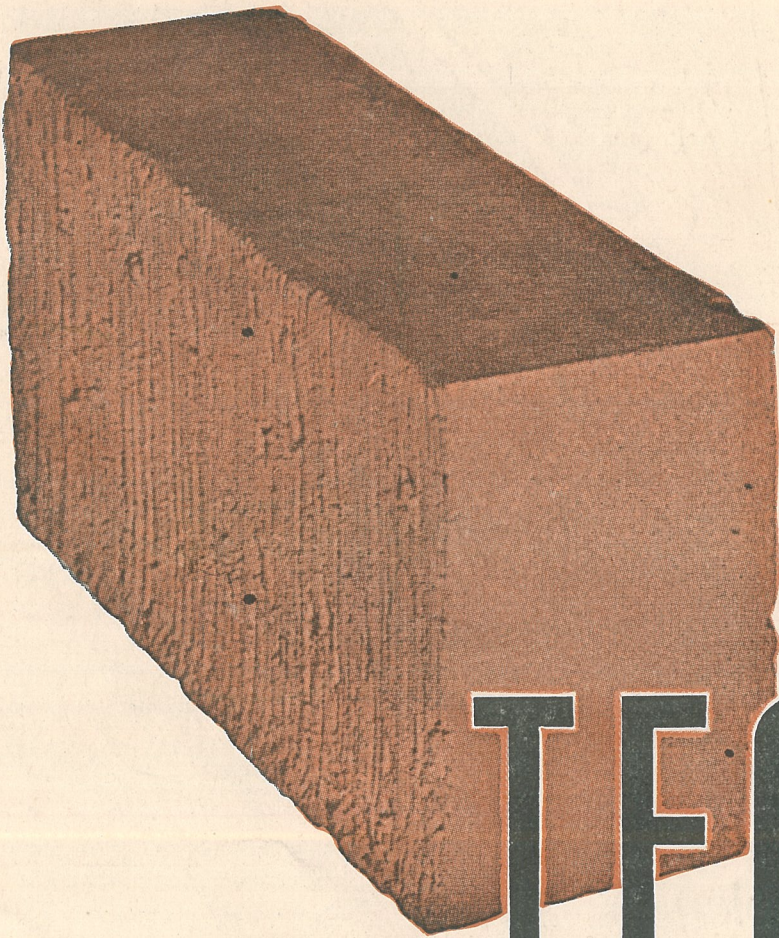

3

**1947 Innehåller: En ny typ av fasadbeklädnad •
Hercules Tegelbruk •**

TEGEL

Byggmästare med stor ertarenhet och stora anspråk välja tegel som byggnadsmaterial

B. E. F. A.

Byggnadsentreprenörernas Fastighets Aktiebolag har å Torsvikshöjden i Lidingö Stad uppfört ett stort antal fastigheter

Alla

punkthus i 6 vån. äro uppförda i rött fasadtegel. Till denna och övrig bebyggelse i Lidingö har BEFA förbrukat c:a 3.000.000 tegel

Tegel-

tillgången ökar. Kortare leveranstider kunna erhållas

Tegelbrukens
Försäljningsaktiebolag
Stockholm

TEGEL

REDAKTIONSKOMMITTÉ: BRUKSÄGARE GUNNAR WULF
DIREKTÖR JOHN BAUNDF OCH INGENIÖR K. WRÅKE
REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: CIVILINGENIÖR
REINHOLD ELGENSIERNA
Exp. och annonskontor; Kungsgat. 32, Sthlm. Tel. 233105.
Redaktion: Grev Turegatan 14, Stockholm. Tel. 670910
Eftertryck utan skriftligt tillstånd förbjudet. Copyright.

ORGAN FÖR
SVERIGES
TEGEL-
INDUSTRI-
FÖRENING
ÅRG. 37

EN NY TYP AV FASADBEKLÄDNAD

Redogörelse för en provning av fasadbeklädnad med tegelstavar från AB Mälardalens Tegelbruk, utförd vid Statens Provningsanstalt.

Av Ingenjör Anders Engwall.

Hittills torde vanlig puts ha varit den mest använda ytbeklädnaden i vårt land på s. k. betonghus med bärande ytterväggar av armerad betong. Värmeisolering har vanligen utförts på betongens utsida med lättbetongplattor, som sålunda utgjort underlag för putsen.

En ny typ av ytbeklädnad har lanserats av professor Ivar Tengbom, som vid projekterandet av en större industribyggnad i Stockholm av armerad betong med utvändigt isolering av Siporex föreslagit ytbeklädnad med tunna tegelstavar, satta i bruk. Konstruktionen kommer ursprungligen från Italien. Den användes t. ex. år 1940 vid uppförandet av Svenska Institutets byggnad i Rom, vars arkitekt även var professor Tengbom. Därvid användes 4 cm breda och 2,5 cm tjocka tegelstavar, på baksidan försedda med ett längsgående spår för åstadkommande av bruksfäste. Stavarna sattes i 3—4 cm cementbruk på muren, som i detta fall utgjordes av tuff. Fogstrykning utfördes med puzzolanbruk. Se f. ö. Byggmästaren 1941, h 6.

Frågan om konstruktionens lämplighet för svenska förhållanden blev först aktuell i samband med projekterandet av nyssnämnda industribyggnad. På initiativ av arkitekten upptog Mälardalens Tegelbruk försöksstillverkning av tegelstavar, liknande de italienska. De svenska stavarna hade dimensioner $25 \times 4,5 \times 4$ cm resp. längd, bredd och tjocklek och voro på undersidan försedda med tvärgående spår för bruksfäste. Se fig. 1. I avsikt att först utexperimentera lämpliga arbetsmetoder och att utreda andra spörsmål i rent praktiskt avseende, utfördes med dessa stavar en provmurning i kvarteret Lokstallet i Stockholm.

För att få ett underlag för bedömning av möjligheten att i vårt klimat använda en dylik beklädnad med tegelstavar utanpå isoleringsplattor av Siporex utfördes under 1946 vid Statens Provningsanstalt en del laboratorieförsök. Det var främst 3 frågor, som intresserade. För det första var det betydelsefullt att få veta, om väggen med den relativt tjocka beklädnaden med

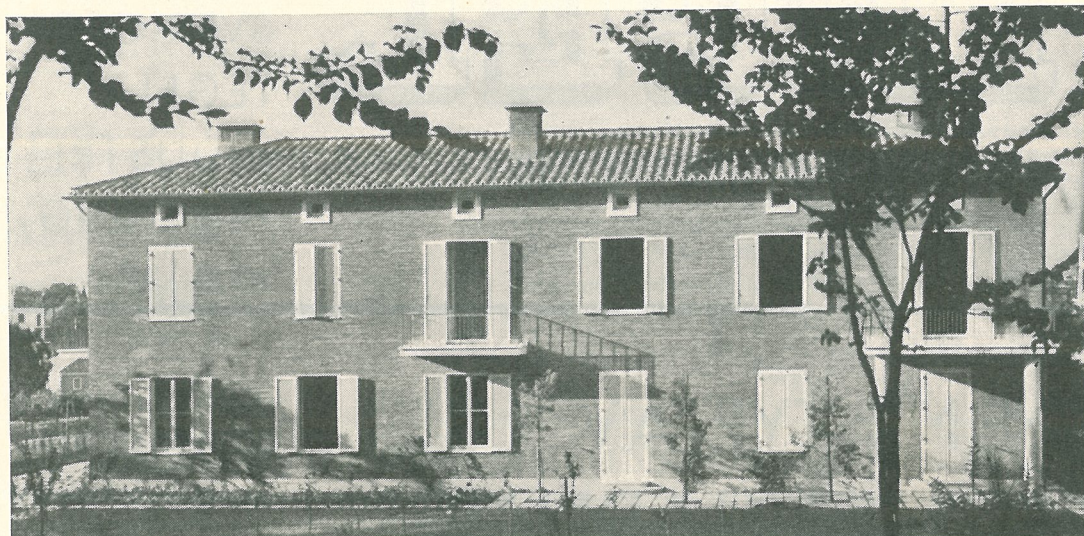

Bild 1. Svenska Institutet i Rom. Fasad mot söder.

tegelstavar skulle upptaga och kvarhålla regnvatten i högre grad än samma väggstomme med vanlig puts. Dessa egenskaper äro av betydelse, dels för väggens värmeisolerande förmåga, dels för konstruktionens frostbeständighet. Det ansågs därför lämpligt att utföra frostbeständighetsprov, som så nära som möjligt anslöto sig till förhållandena i praktiken.

Den tredje frågan, som man var tveksam inför, var, huruvida beklädnaden på grund av sin förhållandevis stora tyngd och isoleringsplattornas relativt låga hållfasthet skulle ha benägenhet att avspjälkas genom de påkänningar, som kunde väntas uppstå på grund av rörelser vid ändringar i fukt-kvot, lufttemperatur, solbestralning m. m. Det ansågs ur denna synpunkt önskvärt, att underlaget och beklädnaden hade så ringa skillnad i elasticitet som möjligt. För att få en bedömning härav undersöktes elasticitetsmodulen hos såväl Siporex, bruk som tegelstavar.

Provnigen utfördes enligt följande program, som uppgjordes av provningsanstalten.

Byggnaden skulle som ovan nämnts uppföras av betong med siporexisole-

ring. 3 typer av fasadbeklädnad valdes som försöksobjekt, nämligen dels en slätputs och två varianter av tegelstavs-beklädnad. Provväggar med konstruktion liknande den för den färdiga byggnaden föreslagna tillverkades och försågos med beklädnad av de 3 ovan-nämnda typerna. På dessa utfördes provningar betr. fuktabsorption och fuktavgivning samt frostbeständighet. Dessutom undersöktes de olika materialens E-modul.

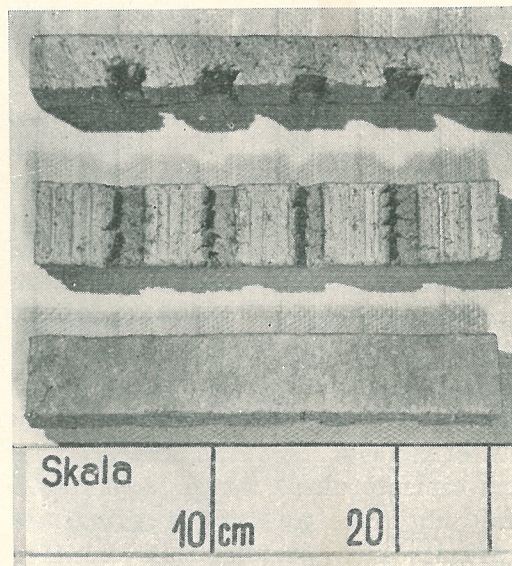
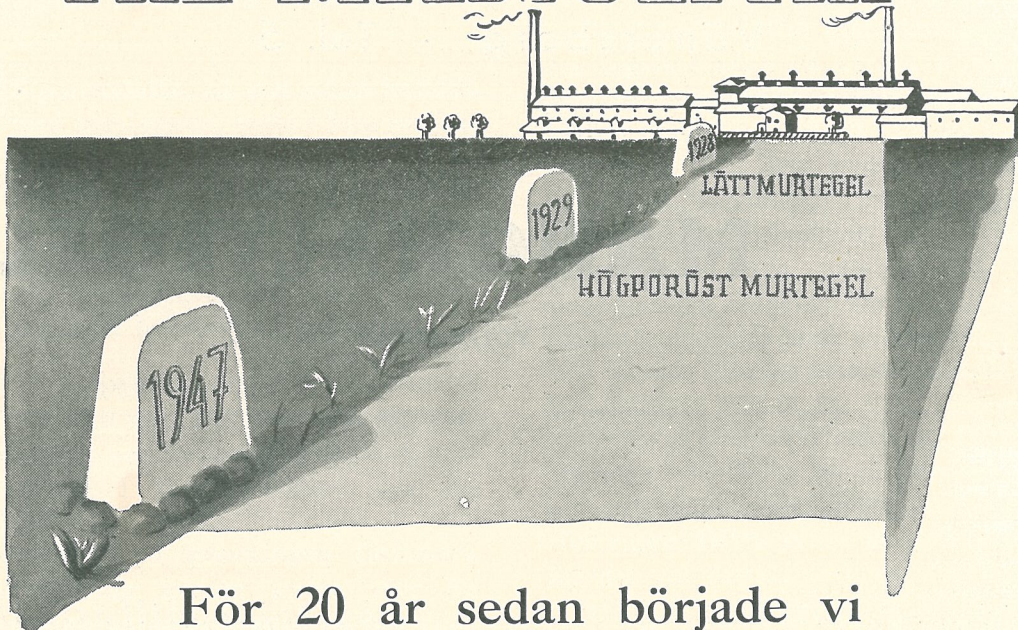

Fig. 1. Tegelstavar.

TRE MILSTOLPAR

För 20 år sedan började vi
 arbeta med porösa murtegel.
 Erfarenhet och experiment ha
 nu givit oss ett

FROSTBESTÄNDIGT FASADTEGEL

i vol. vikt 1.4 med effektivt
 k-värde = 0.9 för 1½ stens mur

SALA TEGELBRUK AB.
SALA
 NAMNANROP "SALATEGEL"

TEGEL

A.-B. Nabbensbergs Tegelbruk

Vänersborg - Tel. 5

MÅNGHÅLTEGEL

Volymvikter 1.0-1.2

Hög värmeisolering

Hög tryckhållfasthet

SLOTTSMÖLLANS

FASADTEGEL och ENKUPIGA FALSTAKTEGEL

Wallbergs Fabriks Aktiebolag

Namnanrop: Wallbergs Bolag

Halmstad

Fuktabsorption och fuktavgivning.

För undersökning av de olika fasadytornas förmåga att avge absorberad fuktighet tillverkades följande provkroppar:

1. Siporexplatta, på ena sidan beklädd med tegelstavar, satta i kalkcementbruk.
2. Siporexplatta, på ena sidan beklädd med tegelstavar, satta i hydraulisk kalkbruk.
3. Siporexplatta, på ena sidan slätputsad med hydrauliskt kalkbruk.

Provkropparnas dimensioner voro c:a $25 \times 23 \times 15$ cm. Det använda siporexmaterialiet var av isoleringskvalité med volymvikt i torrt tillstånd c:a $0,4 \text{ kg/dm}^3$.

För att vid provningen förhindra fuktvandring genom andra ytor än fasadytan asfaltisolerades övriga ytor.

Ytbehandlingen av samtliga provkroppar, dvs. fastsättning av tegelstavar resp. putsning, utfördes av murarinstruktören E. Leckström.

Förgrundning med tunt cementbruk utfördes enligt arbetsmom. 4, angivet i Svenska Cementföreningens broschyr "Modern Putsteknik". Därefter utstockades samtliga provkroppar till en tjocklek av c:a 10 mm. enligt arbetsmom. 6 A i samma broschyr. Bruket till utstockningen, nedan betecknat "a", var sammansatt av puderkalk, fabrikat "Kronkalk", standardcement och sand i blandning 1:1:15, (1:1:10).

Såväl nyssnämnda som i det följande nämnda blandningsförhållanden avse vikt delar. Siffrorna inom parentes avse ungefär motsvarande volymproportioner.

1 dygn efter utstockningen anbringades sista påslaget puts på de provkroppar, vars fasadytor skulle slätputsas. Det härvid använda bruket, nedan betecknat "b", utgjordes av hydrauliskt kalkbruk, tillverkat av 1 del s. k. "synteskalk": 10 (5) delar sand. "Syntes-

kalken", som levererades av AB Byggförbättring, utgjordes enligt uppgift av 80 % puderkalk och 20 % finmalet material med hydrauliska egenskaper.

C:a 2 veckor efter utstockningen fästes tegelstavarna på övriga provkroppar. Härtill användes dels kalkcementbruk i blandning 1:1:12 (1:1:8) nedan betecknat "c", dels hydrauliskt kalkbruk med "synteskalk" i blandning 1:8 (1:4), nedan betecknat "d". I detta sammanhang kan nämnas, att den ursprungliga avsikten var att till detta ändamål använda bruk av typ "a" resp. "b". Försök gjordes även härmed. Dessa blandningar visade sig dock icke vara lämpliga när det var svårt att få tegelstavarna att fästa, bl. a. beroende på att vattensugningen hos Siporex är relativt ringa. Detta synes ge vid handen, att det vid fastsättning av tegelstavar i praktiken är viktigt att underlaget ej är så fuktigt, att vattensugningsförmågan är obetydlig.

Ett par dagar efter fastsättningen av tegelstavarna utfördes fogstrykning med bruk "a" resp. "b".

Blandningen av samtliga bruk skedde i aktivator. Kornstorleken hos den i de olika bruken använda sanden framgår av fig. 2.

Efter färdigställandet lagrades provkropparna före provningen c:a 6 veckor i rumsluft med c:a 20° C temp. Provningsförelöppet tillgick på följande sätt:

Provkropparna uppställdes vertikalt och vattenbesprutades under 1 timme med en anordning, bestående av ett 25 mm mässingsrör, i vilket ett antal 0,75 mm hål voro borrade på ett inbördes avstånd av c:a 3 cm. Röret, som var anslutet till vattenledning, var uppsatt i horisontellt läge c:a 20 cm från provkropparna och hade vattenstrålarna riktade strax nedanför dessas överkant, varifrån vattnet fick rinna utför fasadytan. Efter vattenbesprutningen fingo provkropparna torka i rumsluft och uttorkningsförelöppet följdes genom väg-

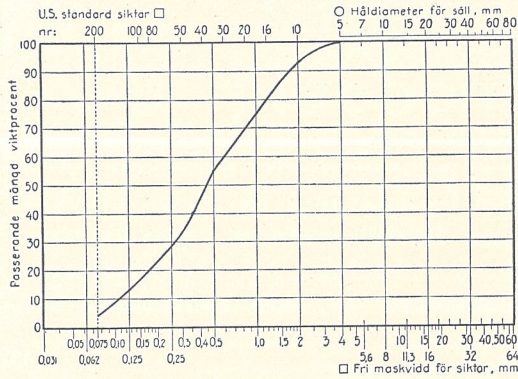

Fig. 2. Siktkurva för använd sand.

ning. Torkningen fick fortgå tills en av provkropparna återtagit sin vikt före vattenbesprutningen. Då besprutades alla tre återigen 1 timme och samma procedur upprepades än en gång med uttorkning och vägning. Detta skedde 3 gånger, varefter försöket avbröts. Man ville på detta sätt undersöka, huruvida någon eller några av väggtyperna varaktigt ökade sin fuktighets-halt under förhållanden, vid vilka den andra typen pendlade upp och ned mellan två fuktighetshalter. Så var även fallet. Resultatet utvisade, att i de båda provkropparna med tegelstavar, och av dessa särskilt den med hydrauliskt bruk, under provningen skedde en avsevärd upplagring av fukt, då dessa ej hunno uttorka lika snabbt som den putsade provkroppen. Resultatet åskådliggöres i fig. 3, där vattenabsorptionen anges som viktökning i kg per m² väggyta.

Frostbeständighet.

Undersökning av frostbeständigheten utfördes på provkroppar med dimensioner c:a 62 × 62 × 19 cm, tillverkade i princip på samma sätt som de förut nämnda med den skillnaden, att siporexplattorna i detta fall såsom stötskydd kringgötes med betongramar (se fig. 4).

Före provningen, som påbörjades vid en ålder hos provkropparna av c:a 2 månader, förvarades dessa i rumsluft. Innan frysprovningen påbörjades, upp-

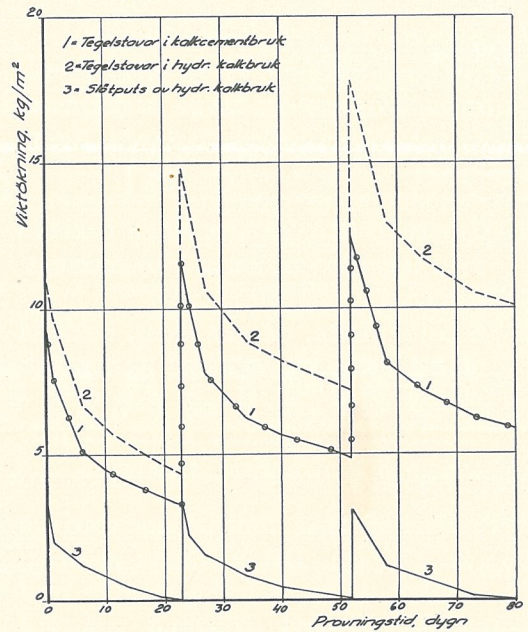

Fig. 3. Provkropparnas viktändring vid fuktabsorptionsprov.

ställdes de vertikalt och utsattes under 1 timme för "slagregn" på samma sätt som vid föregående provning. Omedelbart efter vattenbesprutningen uppställdes provkropparna med fasadytorna vända inåt i öppningar till en kylkammare med c:a -15° C temp. Vattenbesprutning och nedkylning upprepades på detta sätt 50 gånger med en frekvens av 1 gång per dygn. Varje nedkylningsperiod varade c:a 15 timmar, varefter följde upptining i rumsluft c:a 7 timmar och därefter 1 timmes vattenbesprutning före nästa nedkylning.

Efter 50 frysningar på detta sätt visade fasadytorna med tegelstavar ingen tendens till sönderfrysning. Provkroppen med putsad yta var i detta fall betydligt mindre motståndskraftig. Redan efter 11 frysningar konstaterades de första avflagningsarna. Efter 13 frysningar var 2:dra påslaget bom på c:a 2/3 av ytan och efter 19 frysningar var detta påslag helt bom, samtidigt som 1:a påslaget var bom till c:a 1/5. Efter 28 frysningar, då 1:a påslaget var bom på c:a 1/4 av ytan, avbröts försöket.

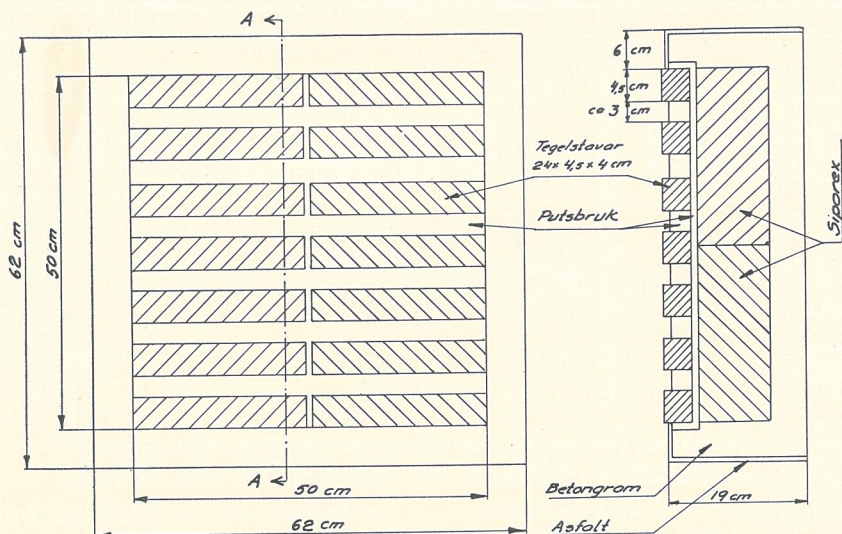

Fig. 4. Skiss av provkropp för frysprovning.

Fig. 5 visar 2 av provkropparna efter avslutad frysprovning.

Elasticitetsmodul.

För bestämning av E-modulen hos tegelstavarna, siporexplattorna samt hos de olika bruken "a"—"d", tillverkades prismor med dimensioner $15 \times 3 \times 3$ cm. Mätningen utfördes, sedan prismorna lagrats 28 dygn i luft med c:a 40 % relativ luftfuktighet. På tegel- och siporexprismor mättes sammantryckningen vid en belastning, som stegrades c:a $0,1 \text{ kg/cm}^2$ per sekund. Mätapparaturen bestod av 2 på motstående sidor anbragta, symmetriskt och parallellt med tryckriktningen placerade extensometrar med en mätnoggrannhet av c:a $1/1000$ mm. Mätlängden var 100 mm. Elasticitetsmodulen (sekantmodulen) beräknades för olika belastningsintervall med ledning av endast en belastningsstegring. Provningsen av bruksprismorna utfördes på liknande sätt med den skillnaden, att 4 på- och avlastningar utfördes och E-modulen beräknades med ledning av den vid sista belastningen erhållna sammantryckningen.

Resultaten framgå av nedanstående tabell, där E-modulen angivits som sekantmodulen inom ett intervall för

varje material. De olika intervallen omfatta praktiskt taget hela de påkänningsområden, inom vilka resp. material provats, och elasticitetskurvan var inom dessa områden tämligen rak.

SAMMANFATTNING.

Av undersökningsresultaten framgår följande:

Fasadbeklädnad med tegelstavar av här ifrågavarande typ på underlag av siporexplattor har benägenhet att upptaga och kvarhålla fuktighet genom regn i högre grad än fasadyta med vanlig slätputs på siporexunderlag. Att vattenabsorptionen är större för tegelbeklädnaderna är ju naturligt, då för det första tegel som sådant har större

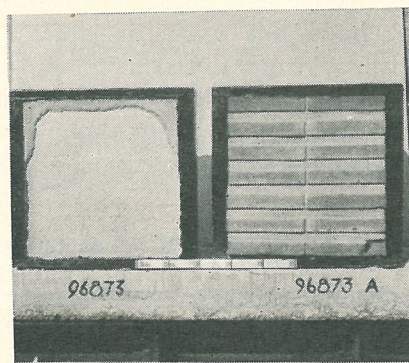

Fig. 5. Provkropparna efter slutad frysning.

TEGEL

Material och påkänningsintervall	kg/cm ²	E-modul kg/cm ²		
		Provkropp nr		Medeltal
		1	2	
Siporex	0—5	8 300	8 100	8 200
Tegelstavar	0—200	125 000	101 000	113 000
Kalkcementbruk "a"	0—10	99 000	104 000	101 500
Syntesbruk "b"	0—10	57 000	45 000	51 000
Kalkcementbruk "c"	0—10	102 000	93 000	97 500
Syntesbruk "d"	0—10	54 000	53 000	53 500

kapillärsugningsförmåga än bruk och för det andra brukstjockleken är betydligt större i detta fall än för vanlig puts och sålunda kan upptaga större vattenmängd. Å andra sidan har tegelytan större förmåga än bruksytan att genom avdunstning avge fuktighet. Försöket visade, att hela den vid beklädnad med tegelstavar upptagna vattenmängden, ca 3 ggr så stor som för den slätputsade ytan, icke hinner avdunsta på den tid, som åtgår för den senares återgång till ursprungsläget. Detta kan förmodas medföra olägenhet med nedsatt värmeisoleringsförmåga o. d. särskilt på orter, där byggnaderna på grund av klimatiska förhållanden äro starkt utsatta för regn, t. ex. på västkusten.

Frostbeständigheten synes av proven att döma vara bättre hos tegelbeklädnaderna än hos den undersökta slätputsen. Man bör dock icke draga alltför vittgående slutsatser av detta försöksresultat, då det ej med säkerhet kan bedömas, om provningsförfarandet fullt motsvarar förhållandena under ogynnsamma omständigheter i praktiken. Bl. a. hade det varit önskvärt med större provkroppar. Detta lät sig dock av provningstekniska skäl icke göra utan avsevärd kostnadsökning.

Elasticitetsmodulerna variera som

synes betydligt. Siporexplattorna uppvisa värden, som äro ända till 12 ggr lägre än de för bruk. I verkligheten torde dock skillnaden ej bli fullt så stor, då bruket antagligen i praktiken blir porösare än vid tillverkning av små provkroppar i släta formar. I vilken utsträckning skillnaderna i E-modul kunna medföra olägenheter, t. ex. i form av påkänningar av sådan art, att vidhäftningen i gränsskiktet mellan Siporex och bruk äventyras, är svårt att bedöma. Med hänsyn bl. a. till att tegelstavarna dock alltid torde böra sättas i bruk med avsevärt högre elasticitetsmodul än siporexplattorna, synes lämpligt att armera fogbruket bakom tegelstavarna med galvaniserat trådnät och att förankra detta nät genom fogar mellan siporexplattorna i bakomvarande betong.

Av den utförda undersökningen kan man draga den slutsatsen, att fasadbeklädnad med tegelstavar av den provade typen i första hand bör provas praktiskt på orter med i klimatiskt hänseende mindre utsatt läge, exempelvis i Stockholm. I mera utsatta lägen, t. ex. på Västkusten, bör konstruktionen icke användas annat än i enstaka mindre försökshus innan tillräcklig praktisk erfarenhet vunnits.

TEGELMÄSTARE

med teoretisk och praktisk utbildning och mångårig erfarenhet av fasad- och tegeltillverkning samt erfarenhet av ombyggnad av tegelbruk önskar tegelmästareplats vid större eller medelstort tegelbruk. Bästa referenser finnas. Svar till "Medelålders Tillträde 1/9—47". Tidskriften Tegels exp. Kungsgatan 32, Stockholm f. v. b.

TEGEL

Tenggrenstorps Tegelbruk

VÄNERSBORG Tel. 1251, växel

MÅNGHÅLSTEGEL

LÅGT VÄRMEGENOMGÅNGSTAL
HÖG TRYCKHÅLLFASTHET

TILLVERKNINGSKAPACITET:

DIV. MURTEGEL 6.500.000

TAKTEGEL 2.500.000

DRÄNERINGSRÖR . . . 1.000.000

MÅNGHÅL *Tegel*

NUTIDENS och FRAMTIDENS
BYGGNADSMATERIAL försäljes av

GÖTEBORGS TEGELAKTIEBOLAG

MAGASINSGATAN 3. TEL. 13 13 68, 13 13 48

**WACOMP-
SPECIALFORMGIPS**

(amerikansk)

för

FALSTAK- o.

NOCKTEGEL

Leverans från lager

WAHLIN & CO^{A/B}
ETABL. 1867

Tel. v. 44 09 55 STHLM HORNSGATAN 40

INREGISTRERAT VARUMÄRKE

**HEBY
TEGELVERK**

Specialité:

TAKTEGEL

Årstillverkning 10.500.000 st.

HEBY TEGELVERK
SKÖLDBERG & Co.
KOMMANDITBOLAG

Telefon: Namnanrop Heby Tegelverk

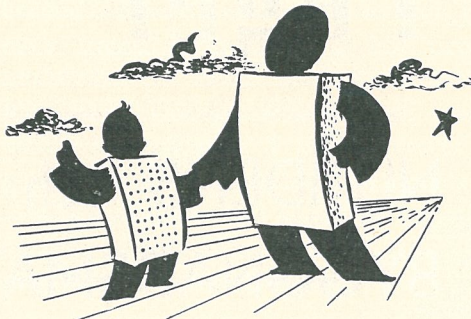

*-alltid i
takt med
tiden*

Bara en minut mina vänner, jag vet att Ni har bråttom. Tiden rinner undan, den forcerade utvecklingen lämnar Er ingen ro. Nya byggnadssätt, nya material föda nya tankegångar och Ert arbetsbord överlastas med broschyrer och reklam.

Blott för grundstommen i Edra byggnader, teglet, hyser Ni inga bekymmer. Ni kan lita på att Tegelin håller tempot. Genom tidens fordringar på lätta starka väl isolerande material har en nykomling i vår stora familj, månghålteget, goda förutsättningar för sin kamp i tillvaron. Vi svika icke Ert förtroende.

Tegel - alltid i takt med tiden.

SKÅNETEGELBRUKENS
Centralkontor

Östergatan 6, MALMÖ - Tel. 318 31, 318 32

HERCULES TEGELBRUK

Av dir Lauritz Andersson.

Bild 1. Exteriör av maskinhuset.

Hercules Tegelbruk, Skånes-Viby.

Byggnadsår: 1945—1946.

*Byggherre och ägare: Ler- och Tegelin-
industri AB Hercules, Kristianstad.*

Verkst. direktör: Bertil Ewe.

Tegelmästare: Arvid Liljekrantz (jun.)

*Konstruktör: Tegelinindustriella Byrån
aktiebolag.*

*Byggnadskontrollant: Civilingenjör Åke
Sigfrid, Kristianstad.*

*Entreprenör för byggnaden: Byggm.
Einar Nyström, Kristianstad.*

*Konsulterande för el. anläggningar:
Södra Sveriges Ångpanneförening,
Malmö.*

*Maskinleverantörer: Tegelinindustriella
Byrån Aktiebolag, dels i egen regi,
dels som representant för följande:
Arboga Mek. Verkstad (tegelmaskiner).*

*Lingbo Mek. Verkstad och Hvilans Mek.
Verkstad (elevatorer).*

*Sandvikens Järnverks A.B. (transport-
band).*

*Svenska Fläktfabriken (fläktar och
cycloner för dammutsugning och
varmluft).*

A s e a för el. utrustningar.

*Thornborg & Lundberg (skopelevato-
rer).*

*Hercules, ett intressant fall då ett
gammalt bruk blir nytt och rationellt
utbyggt i etapper. Bruket var en typisk
Svedala anläggning med 3 vån. över-
byggnad över en ringugn, byggd 1899
och sedan dess litet eller inget påkostad,
intill det 1944 var totalt nedkört och
praktiskt taget omöjligt att vidare
driva, då ny ledning för bolaget till-*

trädde. Det gällde framförallt att ersätta maskinparken i huvudfabriken. Som annex till densamma fanns vid sidan av en F.L.S-blötstenspress med tillhörande torkklador som arbetade som en råstensfabrik för sig själv. Teglet därifrån brändes i ringugnen i stora byggnaden.

Till att börja med var det meningen att blott ersätta det gamla murstensmaskineriet med ett nytt inom ramen för det gamla maskinhusets utrymme. Men det fanns däri också ett provisoriskt taktegelmaskineri som icke fyllde sin uppgift och borde ersättas med något annat.

Under utredningens gång visade sig snart att utbyte av enbart murstensmaskineriet blev en halvmesyr, om också relativt billig ej försvarbar för framtiden. Två nya maskinuppställningar fingo ej rum i gamla maskinhuset. Då detta låg vid ena ändan av gamla fabriken var första tanken att bygga till en bit, men slutligen togs tjuren vid hornen. Det gamla maskinhuset revs och ett nytt uppfördes av tegel, däri det lämnades plats för en maskinhall genom två våningar med en maskingrupp för mursten och en för taktegel åt söder, ny transformatorstation och reparationsverkstad åt norr samt två torkvåningar för tegel däröver.

Lanterninen som i gamla bruket slutade vid skorstenen förlängdes ut över nya delen och apterades för cyk-

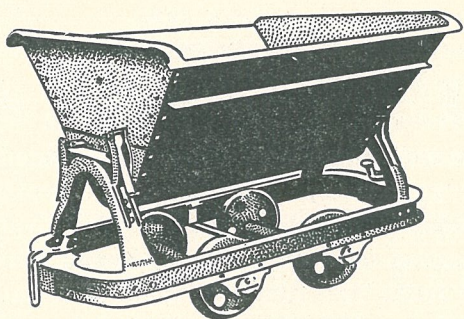
lon från krossanläggningen, transportband o. s. v.

Apropos krossanläggningen utgör denna ett stort problem, då leran är så blöt för murstenen, att den måste tillsättas 30 % torrt tegelmjöl. Problemet har tillsvidare icke lösts på annat sätt, än att när den i lergropen vid lämplig väderlek uttorkade leran ej räcker till, nedmales ett visst antal torra tegel till pulver, som t. v. är billigaste utvägen.

Bild 1 visar det nya maskinhuset i exteriör, och det var ett villkor att det anslöts till den gamla ugnsoverbyggnaden på sådant sätt att den senare kunde användas som indelt storrumsstorka.

Anslutningsväggarna från maskinhus till ugnsoverbyggnad äro slutna medelst brandfria dörrar för att ifråga om brandpremie ställa maskinhuset i en klass för sig.

I överbyggnaden över ringugnen, där torkning av all mursten i denna avdelning sker under sommaren och taktegel och rör under vintern, isolerades samtliga ytterväggar under hösten 1946, medels innerpanelning av bräder, fyllnad mot ytterpanelen av torvströ och plywoodlämmar för fönstren. Återstår att hösten 1947 avstänga och isolera bottarna mot lanterninen och indela det stora torkutrymmet, som hittills fått verka som det kunde med inblåsning av varmluft från kalorifier i ugnsbotten och tillsatts av värme från de allbekanta koksgrytorna, brandfarliga,

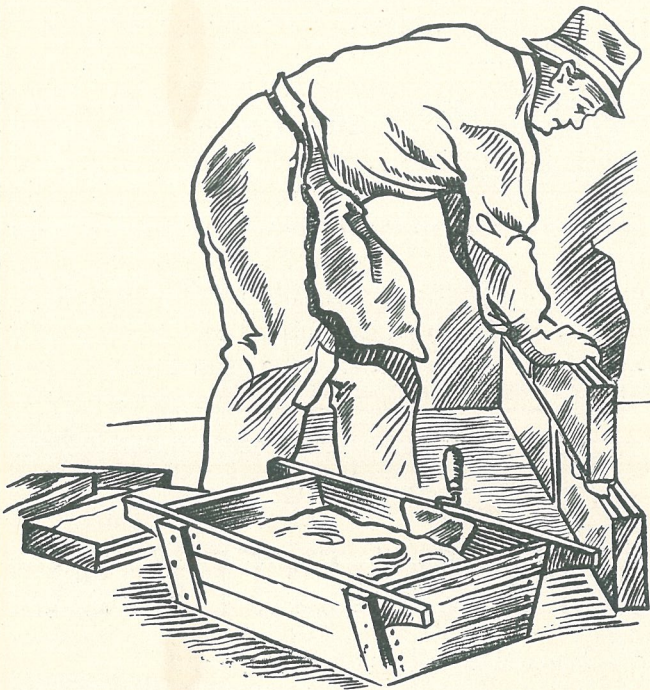
Carl Ström A-B

Stockholm C Tel. Växel 23 54 00

**Tippvagnar
Räls**

**Vändskivor Spårväxlar
Hjulpar Rullager**

All övrig järnvägsmateriel

Landets största tillverkare
av tegelmellanväggsplattor.
Vi leverera Walla-plattor
över hela Sverige.

Fråga honom

— han vet besked

att WALLA-plattorna äro lätta att
hugga och så äro de raka*...

7

goda egenskaper hos våra
mellanväggsplattor

- 1** Brandsäkra
- 2** Ljudisolerande
- 3** Volymbeständiga
- 4** Spikbara
- 5** Fria från fukt
- 6** Kemiskt neutrala
- 7** Lätta att hugga och
billa

Walla-plattornas många värdefulla egenskaper erkänns av alla byggmästare och byggherrar. De utgöra ett tillförlitligt mellanväggsmaterial, som är brandsäkert, ljudisolerande, fritt från fukt, lättarbetat och volymbeständigt. Tala med en fackman om Walla-plattornas egenskaper. Då får ni veta varför de äro de mest sålda i landet.

** Vår patenterade tillverkningsmetod gör
att våra plattor äro absolut raka.*

TEGELBRUKSAKTIEBOLAGET WALLA — Katrineholm

Postadress: Katrineholm. Telefon: Tegelbolaget.

SENNANS FASADTEGEL

maskinformat och handslaget, i vacker, röd färgton är vida känt för sin höga kvalitet.

SENNANS TEGELBRUK -- TEL. 16 SENNAN

ÄGARE:

Aktiebolaget P. OLSSON & C:o HÄLSINGBORG Växel 20750

INFORDRA OFFERT!

Rem-, kugghjuls- och linsmörjor, presennings- och remoljor, remvax, remmar och oljor.

A. E. FERNSTEDT & C:o

Tel. 107 - MOTALA - Etabl. 1890.

A.-B. FÖRENADE TEGELBRUKEN

LINKÖPING — TELEFON 201

rekommenderar sina tillverkningar av

3" x 5" x 10" lättmurtegel 1,6 ■

3" x 5" x 10" högporöst murtegel 1,2

och mellanväggsplattor

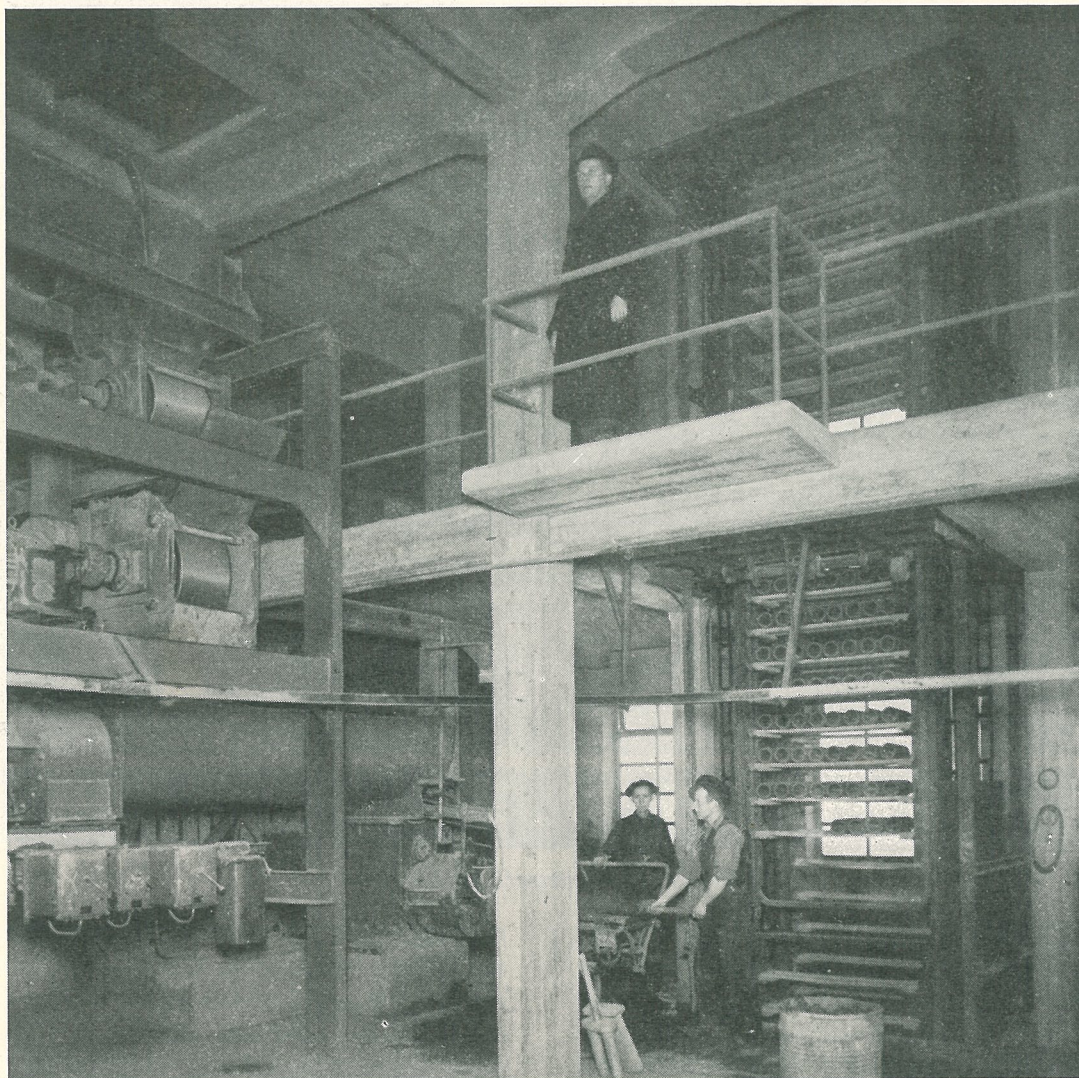

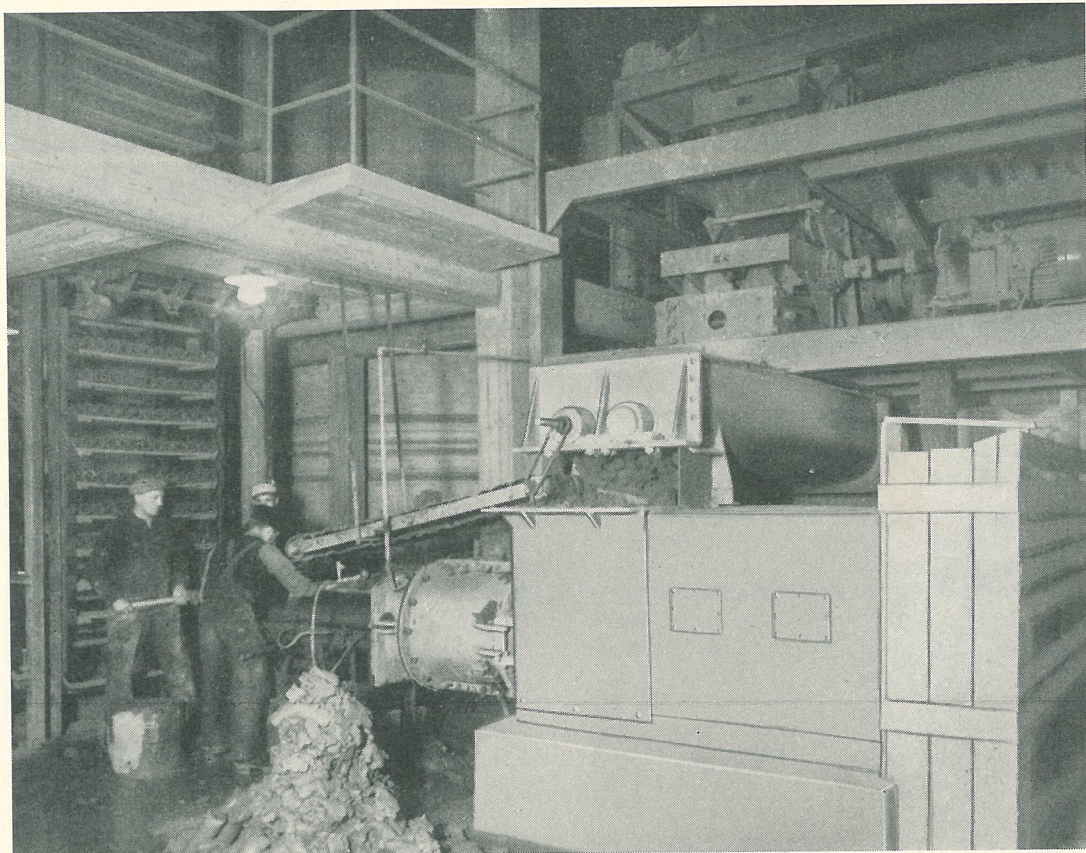
Bild 2. Maskinhallens östra sida.

hälsovådliga, oekonomiska och som nu ersättas av oljeeldade varmluftsagregat.

Byggnadsarbetet bjöd på åtskilliga svårigheter, bl. a. måste hela grunden pålas. De gamla maskinerna nedmonterades hösten 1944 och byggnadsarbetet framskred raskt, men så kom verkstadskonflikten 1945 och hindrade den nya maskinleveransen ett helt år framåt. Situationen klarades emellertid på ett berömvärdt sätt av bruksledningen. Ett tillfälligt skjul smälldes upp i en fart. Den gamla murstenspressen monterades där och matades med lera från blötstanspressens förältare. En tillfällig elevators monterades vid sidan av

ugnsöverbyggnaden. På så sätt kunde genom skifteskörning tillverkningen upprätthållas, kunderna tillfredsställas och bolaget undgå förluster. Under våren 1946 blev maskinuppställningen äntligen klar och tillverkningen har sedan gått friktionsfritt över hela den stränga vintern 1946/1947 då 2 pressagregat kunnat hållas igång med rörtillverkning och statssubvention å rörtillgodgjorts.

Bild 2 visar östra ändan av maskinhallen med taktegel-rörmaskingruppen. Under vintern föres taktegel eller rör medelst en T.I.B:s specialkonstruerad dubbelelevator till våningen över ma-

Bild 3. Maskinhusets västra sida.

skinhuset och nedtages samma väg med samma elevator. Under sommaren går maskingruppen uteslutande med taktegel som föres å vagnar å hängbana ut till friluftstorklador, där teglen får torka å vagnarna, som efter torkningen föres å fortsatt hängbana till ugnarna och vidare tomma till pressen. Systemet medför en stor uppsättning av vagnar, som den tiden då systemet infördes (hemmagjort) dock var billiga. Systemet sparar omplockning av taktegllet och förbilligar tillverkningen. Vagnarna komma nu väl till pass för en planerad tunneltorka för helårsdrift.

Bild 3 visar västra ändan av maskinhallen med ett större aggregat för murtegel men kan användas till vilka strängtegel som helst. Uppställningen är den samma som för taktegllet: Halvsluten föräلتare, stenvaskiljande valsverk, finvalsverk, dubbelblandare och snäckpress, blott av större typer. Vid

bildtagningen tillverkades som det syns rör å båda pressarna. Elevatorn är av samma typ som vid den andra gruppen, och har valts med hänsyn till den blandade tillverkningen där helautomatik icke kan komma ifråga. De nyformade teglen lyftas upp vid sidan närmast avskärningsbordet. De torkade sänkes ned å samma elevator vid motsatta sidan.

Alla maskiner äro enkeldrivna med en el. motor till varje maskin, direkt kopplad eller medelst kilrepsdrift.

Resultatet av ombyggnaden är att bruket som tidigare tillverkade c:a 4 mill. tegelvaror nu tillverkar c:a 7.5 mill. fördelade på 4 mill. mursten, 1.5 mill. taktegel och 2 mill. dräneringsrör och blomkrukor. Trots den svåra skånska vintern i år har till skrivande stund redan tillverkats 3.5 mill. med ej större arbetareantal än före ombyggnaden, då tillverkningen var hälften.

MÄLARDALENS FASADTEGEL

RÖTT och GULT

I OLIKA NYANSER

A.-B. MÄLARDALENS TEGELBRUK

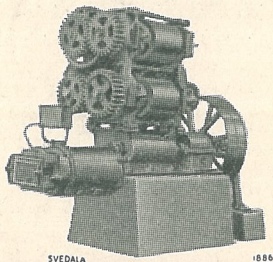
Eriksbergsgatan 27

STOCKHOLM

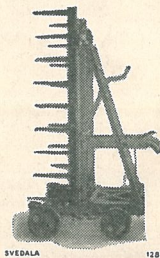
Telefon 23 33 65

SVEDALA TEGELMASKINER

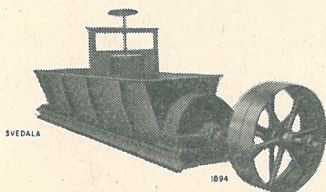
EXEMPEL PÅ SVEDALA TILLVERKNINGAR

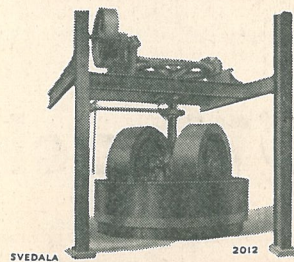
Murtegelpressar

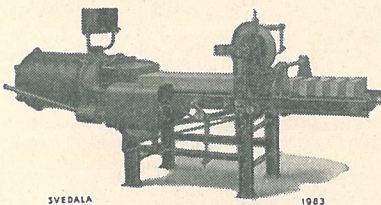
Avsättningsvagnar

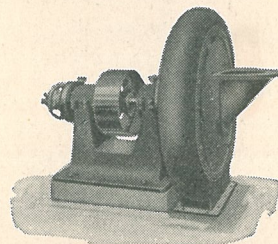
Blandare

Kollergångar

Avskärningsbord

Desintegratorer

A-B. Åbjörn Anderson, Svedala

STOCKHOLM
Fridhemsplan 29
Tel. 512485, 512495

TELEFONANROP: GJUTERIET, SVEDALA

KARLSTAD
Tel. 15685

FALKÖPING
Tel. 487

FALUN
Tel. 1395

GÖTEBORG
Norra Hamngatan 36
Tel. 112634, 112635